

udtrykkelig forfatningsmæssig sikring af princippet.

a°. Der kan ikke af fællesskabsdomstolens afgørelser udledes noget krav om, at fællesskabsrettens forrang skal sikres gennem bestemmelser i medlemsstaternes grundlove. Generaladvokat Lagrange gav i sit indlæg i sagen Costa – ENEL udtryk for, at der kunne stilles et sådant krav, såfremt de nationale domstole ikke efter den gældende grundlov fuldt ud kunne følge princippet om fællesskabsrettens forrang. Domstolen gik imidlertid ikke ind for generaladvokatens synspunkter.¹¹⁴

Dette manglende krav om en national grundlovssikring af princippet er ganske naturligt ud fra fællesskabsdomstolens argumentation. Princippet om visse fællesskabsreglers forrang er en følge af, at disse regler er umiddelbart anvendelige og derfor skal gælde på ensartet måde i alle medlemslande. En optagelse af princippet i de nationale grundlove ville netop ikke give princippet en ensartet sikring i samtlige medlemslande. Dels ville en sådan grundlovssikring ikke være til hinder for en senere ændring af de nationale grundlove efter de vidt forskellige procedurer, der i de enkelte lande gælder for en sådan grundlovsændring. Dels er der som anført i bilaget til denne redegørelse afgørende forskelle mellem medlemslandenes (og de enkelte ansøgerlandenes) opfattelse af, i hvilket omfang de nationale domstole kan tilsidesætte en lov, fordi den strider mod grundloven.

Et krav om grundlovssikring af princippet om fællesskabsrettens forrang ville heller ikke kunne forenes med de afgørelser fra fællesskabsdomstolen, som omtales nedenfor under punkt 3, og hvorefter fællesskabsrettens gyldighed og virkning i medlemsstaterne er uafhængig af disse grundlove.

Det kan herefter fastslås, at fællesskabsretten ikke indeholder noget krav om, at forpligtelsen til at respektere umiddelbart anvendelig fællesskabsret sikres opfyldt gennem en grundlovsbestemmelse.

b°. Det afhænger derfor alene af dansk ret, om det er nødvendigt at skabe en yderligere sikring af opfyldelsen gennem en ændring af grundloven.

Som anført i afsnit I må det efter gældende dansk statsforfatningsret anses for utvivlsomt,

at der ikke i noget tilfælde består en statsretlig forpligtelse til at søge opfyldelsen af *lovgivningsmagtens undladelsespligt* sikret ved gennemførelse af et tillæg til eller en ændring af grundloven. Der er ingen holdepunkter for at antage, at dette ikke skulle gælde også i forhold til den her omtalte undladelsespligt.

Hvorvidt der efter gældende dansk ret består en pligt til gennem en grundlovsændring at sikre, at *de danske retsanvendende myndigheder* anvender fællesskabsreglen, selv om den strider mod en senere dansk lov, må efter de synspunkter, der er anført i afsnit I, punkt 4, afhænge af, hvilken risiko der må antages at være for en overtrædelse af forpligtelsen. Da denne risiko som anført foran under 2° i praksis kun opstår, hvis lovgivningsmagten bevidst tilsidesætter sin forpligtelse til at undlade gennemførelse af fællesskabsstridige lovbestemmelser, må det efter justitsministeriets opfattelse være utvivlsomt, at der ikke består nogen statsretlig pligt til at søge en sådan grundlovsændring gennemført. Dette ville i øvrigt også være uantageligt i betragtning af, at der ikke består nogen statsretlig forpligtelse til at søge opfyldelsen af selve undladelsespligten grundlovssikret.

4°. Det kan herefter fastslås, at de forpligtelser, der fremgår af fællesskabsdomstolens afgørelser på dette område, kan opfyldes løbende af den danske lovgivningsmagt og de danske retsanvendende myndigheder, at der ikke fra Fællesskabernes side stilles noget krav om, at forpligtelsernes opfyldelse sikres gennem en ændring af den danske grundlov, og at der heller ikke på grundlag af dansk ret kan opstilles noget krav herom.

3. Forholdet mellem umiddelbart anvendelig fællesskabsret og de materielle bestemmelser i den danske grundlov

a. Som anført i afsnit III, punkt 3, kan der ikke efter grundlovens § 20 gives De europæiske Fællesskabers institutioner nogen beføjelse, der ikke uden en grundlovsændring ville kunne tillægges danske myndigheder. De kan derfor ikke få beføjelse til at fastsætte regler eller træffe afgørelser, der strider mod ufravigelige bestemmelser i den danske grundlov.

Den danske minister, der deltager i Rådets møder, er under udførelsen af denne funktion underkastet de samme begrænsninger og det